

การถอดบทเรียนความสำเร็จของรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนต้นแบบ
อาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง
**The Lesson is Transcribed Administration of National Excellent School
Lunch Model in Lower Northern Region**

ปรางทิพย์ เจี่ยมกลิน,
พิมผกา ธรรมสิทธิ์ และ วจี ปัญญาใส
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
**Prangtip Jiamklin,
Phimphaka Thammasit and Vajee Panyasai**
Uttaradit Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail : prangtip_maprang_pj@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จรูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนมะตองประชาสรรค์ โรงเรียนศึกษาอุบลบุตร และโรงเรียนบ้านห้วยตม ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หรือรองผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครูที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนละ 2 คน และผู้แทนในคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนละ 3 คน กลุ่มเป้าหมายรวม 18 คน เครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน ได้แก่ 1. ด้านการบริหารจัดการ มีการวางแผนจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนให้เหมาะสมกับงบประมาณและบริบทของโรงเรียน พัฒนาครูให้มีความรู้ในการบริหารโครงการอาหารกลางวัน และตรวจสอบประสิทธิภาพการบริหารโครงการอาหารกลางวัน 2. ด้านการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นำแหล่งเรียนรู้มาใช้ให้สอดคล้องกับการจัดโครงการอาหารกลางวัน 3. ด้านการดำเนินงาน มีข้อมูลภาวะโภชนาการของนักเรียนครบถ้วน มีสถานที่ที่ประกอบอาหารและรับประทานอาหารเหมาะสม มีวัสดุ อุปกรณ์และน้ำดื่มที่สะอาดตามหลักสุขาภิบาล 4. ด้านการมีส่วนร่วมเครือข่าย มีการบริหารโครงการอาหารกลางวันโดย

* วันที่รับบทความ: 7 พฤษภาคม 2564; วันที่แก้ไขบทความ 26 พฤษภาคม 2564; วันที่ตอบรับบทความ: 27 พฤษภาคม 2564

Received: May 7, 2021; Revised: May 26, 2021; Accepted: May 27, 2021

คณะกรรมการซึ่งมีตัวแทนของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาวางแผนพร้อมนิเทศ ติดตามและประเมินผล และ 5. ด้านผลผลิตผลลัพธ์ มีข้อมูลภาวะโภชนาการของนักเรียนครบถ้วน พร้อมนำไปใช้ประโยชน์ มีสถานที่ปรุงอาหารและรับประทานอาหารพร้อมน้ำดื่มที่ถูกสุขลักษณะส่งผลให้นักเรียนและผู้ปกครองพึงพอใจการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน

คำสำคัญ : การถอดบทเรียน; รูปแบบการบริหารจัดการ; โรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศ

Abstracts

The objective of this research was to study lessons learned from successful management model of schools that have been awarded the National Outstanding Lunch Model School in the Lower Northern Region. The sample of this study included Ma Tong Prachasan School, Suksa Kunbut School and Ban Huai Tom School. Key informants included 1 school administrator or deputy school administrator, 2 teachers assigned to the school lunch program, 3 representatives on the school board, totaling 18 individuals. A research instrument for data collection was a structured interview and data were analyzed through content analysis.

The results indicated that the nationally outstanding lunch model school management model in the Lower Northern Region consisted of 5 standards: 1. Management: School lunches are planned to suit the school's budget and context, develop teachers to have knowledge in lunch project management and monitor the efficiency of lunch project management. 2. Integrating learning management, organizing learning activities that are integrated with sufficiency economy philosophy, apply learning resources in accordance with the lunch program. 3. Operational aspects: it has complete student nutrition information, a place where food and dining are suitable, has clean drinking water equipment and materials according to sanitary principles. 4. Network participation: The lunch program is managed by a committee which is represented by all parties involved to plan, monitor and evaluate. 5. Productivity: It has complete nutritional information of students and ready for them to use, there is a place to cook and eat with hygienic drinking water, resulting in students and parents being satisfied with the school lunch program

Keywords: Lesson Transcription; Management Model Outstanding Model; Lunch School at the National Level

บทนำ

การพัฒนาประเทศชาติที่สำคัญที่สุด คือการพัฒนาคนให้มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนพัฒนาด้านความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ ให้มีศักยภาพสูงสุด อันเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืน ปัจจัยสำคัญสุดในการพัฒนาคนคือการพัฒนาสุขภาพอนามัย ซึ่งจะต้องได้รับสารอาหารที่มีประโยชน์ ครบถ้วนเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย มีภาวะโภชนาการที่ดี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนา จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ตลอดจนจริยธรรม อาหารกลางวันถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ร่างกายเจริญเติบโตมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง ก็ต่อเมื่อได้รับอาหารที่มีคุณค่า

ทางโภชนาการอย่างครบถ้วน ถูกสุขภาพลักษณะ และเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย โดยอาหารจะไม่มีสารพิษหรือสิ่งเจือปนต่างๆ ที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย ดังนั้นอาหารและโภชนาการจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของมนุษย์ตั้งแต่วัยแรกเกิดจนถึงวัยชรา

โครงการอาหารกลางวันเป็นโครงการหนึ่งที่เกิดขึ้นจากความตระหนักของรัฐบาล ในการแก้ปัญหาทุพโภชนาการของเด็กและเยาวชนของชาติ ในระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษาให้มีพัฒนาการด้านสุขภาพและอนามัยที่ดี อันจะเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาประเทศให้มั่นคงและยั่งยืน ในช่วงปลายปีงบประมาณ 2534 รัฐบาลได้เร่งรัดช่วยเหลือนักเรียนระดับประถมศึกษา ที่ขาดแคลนอาหารกลางวันและนักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการโดยจัดตั้งกองทุนเพื่อการนี้และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในสถานศึกษาโดยที่รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเข้ากองทุนปีละประมาณ 500 ล้านบาท เพื่อให้นำไปออกดอกผลและให้ใช้ดอกผลไปดำเนินโครงการอาหารกลางวันในระยะที่ดอกผลยังไม่เพียงพอรัฐบาลจะจัดงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนโครงการอาหารกลางวันแก่เด็กประถมศึกษาอีกส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ยังได้จัดเงินอุดหนุนโครงการอาหารกลางวันสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาเป็นเฉพาะตั้งแต่ปีงบประมาณ 2536 โดยมีคณะกรรมการบริหารกองทุน ซึ่งมีปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธานคณะกรรมการบริหารกองทุน (กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, 2559 : 4)

โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ถือเป็นโครงการที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาร่างกาย และสติปัญญาของเด็ก หากเด็กได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ถูกสุขภาพลักษณะ ได้รับสารอาหารที่เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย ตามหลักโภชนาการ จะส่งผลให้เด็กมีสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่ดี และเหมาะสมตามวัย ดังนั้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำโครงการอาหารกลางวันทุกโรงเรียน ผลการประเมินการดำเนินโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน จึงมีหลายระดับ และในจำนวนดังกล่าวมี 3 โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่น ได้แก่ โรงเรียนมะตองประชาสรรค์ โรงเรียนศึกษากุลบุตร และโรงเรียนบ้านห้วยต้ม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562 : ออนไลน์) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจถอดบทเรียนความสำเร็จรูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเอนระดับประเทศทั้งนี้นอกจากผู้บริหาร คณะครู บุคลากรจะเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการจัดโครงการอาหารกลางวันแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภายในในด้านการสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำโครงการ ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนบูรณาการการจัดการเรียนการสอนที่ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ถูกสุขภาพลักษณะตามหลักโภชนาการ เด็กสามารถนำความรู้ความเข้าใจนี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นพลเมืองที่มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีอารมณ์จิตใจที่ดี และมีสติปัญญาในการคิดแก้ปัญหาต่างๆ อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จรูปแบบการบริหารจัดการของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนมะต้องประชาสรรค์ โรงเรียนศึกษากุลบุตร และโรงเรียนบ้านห้วยตม ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หรือรองผู้บริหารสถานศึกษา หรือรักษาการแทนในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน รวมเป็น 3 คน ครูที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศ โรงเรียนละ 2 คน รวมเป็น 6 คน และผู้แทนในคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนละ 3 คน ประกอบด้วยประธานกรรมการ ผู้แทนองค์กรชุมชน และ ผู้แทนศิษย์เก่า รวมเป็น 9 คน รวมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด 18 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้กรอบแนวคิดมาจากเกณฑ์การประเมินโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์มี 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นระดับ ประเทศ ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ ด้านการดำเนินงานอาหาร ด้านการมีส่วนร่วมเครือข่าย และด้านผลผลิตผลลัพธ์

ตอนที่ 3 สัมภาษณ์ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวัน ดีเด่นระดับประเทศ

3. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ใน การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสร้าง เครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการดำเนินงานการบริหารโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศในภาพรวม

2. ศึกษาวิธีสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

3. กำหนดโครงสร้างเครื่องมือวิจัย ทั้ง 1 ฉบับ ให้ครอบคลุมการบริหารจัดการโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

5. นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้ว เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ของแบบสัมภาษณ์

6. แก้ไขข้อบกพร่องของเครื่องมือตามให้ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

7. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ แล้วจัดทำแบบสัมภาษณ์เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย ทำหนังสือถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 เพื่อขออนุญาตผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง 3 แห่งในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ออกเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเอง ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลที่โรงเรียนมะตองประชาสรรค์ ในวันที่ 29 มีนาคม 2564 โรงเรียนศึกษากุลบุตร ในวันที่ 25 มีนาคม 2564 และโรงเรียนบ้านห้วยตม ในวันที่ 1 มีนาคม 2564

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

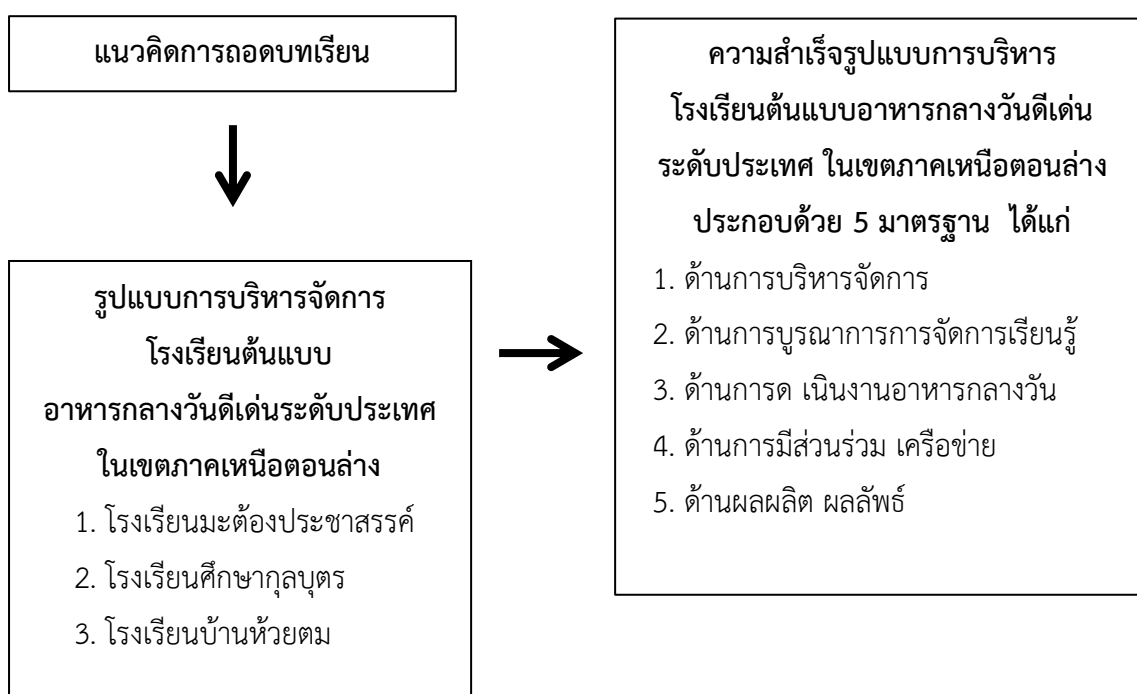
1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์และการสังเกต
2. ผู้วิจัยมีการตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้า (Triangulation Technique) โดยการจัดกลุ่มข้อมูล (Categories) เนื้อหาที่รับจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ และการสังเกต

3. ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

4. นำเสนอข้อมูลในรูปความเรียงตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนความสำเร็จโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันระดับประเทศ จากโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก จำนวน 3 โรงเรียนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จากสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกาศ ณ วันที่ 23 เดือน กันยายน พ.ศ. 2562 โดยผู้วิจัยได้ศึกษาตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวัน ระดับประเทศของกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถม

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลความสำเร็จรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ

โรงเรียนวางแผนการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โดย มีการประชุมคณะครู บุคลากร วางแผน วิเคราะห์นโยบายต่างๆ ในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และดำเนินการจัดทำแผนการดำเนินโครงการอาหารกลางวันโดยโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ผู้รับผิดชอบด้าน

อาหาร ด้านการเงิน และด้านพัสดุ มีการประชุมผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันในแต่ละฝ่าย เพื่อให้ทราบถึงนโยบาย จุดประสงค์ของโครงการอาหารกลางวัน โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ และอาหารมีคุณภาพทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน โดยร่วมกับผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และเครือข่าย ในการวางแผนร่วมกันเพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยของนักเรียน ระบบการบริหารการเงินและทรัพย์สินด้านอาหารกลางวันที่มีประสิทธิภาพ โรงเรียนได้มีการจัดทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย ทุกกิจกรรม มีหลักฐานการเงิน การออกใบเสร็จ และใบสำคัญรับเงินทุกครั้ง ตามระเบียบการเงินโรงเรียน เมื่อมีการใช้จ่ายเงินตามโครงการอาหารกลางวัน มีคณะกรรมการตรวจสอบการเงินและบัญชีแล้วรายงานผลการใช้จ่ายเงินตามโครงการ มีการควบคุมดูแลพัสดุให้มีการใช้และการบริหารพัสดุที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการการนิเทศ กำกับ ติดตาม โครงการอาหารกลางวัน ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและครู โดยมีการติดตามอย่างต่อเนื่องเดือนละ 1 ครั้ง มีการวางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ ชัดเจน และนำผลการนิเทศและผลประเมินโครงการอาหารกลางวันมาปรับปรุง แก้ไขรูปแบบการประเมินให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และโรงเรียนได้มีการพัฒนาบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องด้านอาหารกลางวัน โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ส่งเสริมให้คณะครู บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องด้านอาหารกลางวัน ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่นการเข้าอบรมสัมมนา การศึกษาดูงานด้านอาหารกลางวัน เพื่อนำความรู้ที่ได้รับด้านการดำเนินการอาหารกลางวัน การจัดอาหารกลางวัน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขยายผลแก่ คณะครู บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึง นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับจัดอาหารกลางวันให้กับนักเรียนถูกต้องตามหลักโภชนาการ

2. มาตรฐานด้านการบูรณาการการจัดการเรียนรู้

โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยกำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา ให้บูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่สอดคล้องกับบริบท และงบประมาณของโรงเรียน ทั้งนี้ให้ดำเนินการจัดการเรียนรู้บูรณาการทุกวิชาทุกระดับชั้น นักเรียนแต่ละช่วงชั้นปฏิบัติกิจกรรมจากฐานการเรียนรู้ เพื่อนำองค์ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากชุมชน ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ และมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา พัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนมีการรายงานผล นำผลมาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาหลักสูตร หรือหน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินงานอาหารกลางวัน โรงเรียนมีศูนย์การเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากชุมชน และหน่วยงานภายนอก ในการผลิตอาหาร เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษตามฤดูกาล การเลี้ยงปลา ปลูกปลา การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ การเลี้ยงเป็ด การเพาะเห็ดนางฟ้า เป็นต้น อีกทั้งมีการแปรรูปผลผลิต และมีการขยาย

ผลการเรียนรู้ไปสู่ครอบครัว ชุมชน สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ และนอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายผลผลิตผ่านระบบสหกรณ์นักเรียน โดยการนำผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ ไปขายให้กับสหกรณ์นักเรียน เพื่อที่จะให้สหกรณ์นำไปจำหน่ายให้กับโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน และบางส่วนจำหน่ายให้กับนักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลภายนอก การจัดแหล่งเรียนรู้ที่บูรณาการกับการเรียนรู้ในการดำเนินงานอาหารกลางวัน โรงเรียนมีการจัดการเรียนรู้แบ่งเป็นฐานการเรียนรู้ต่างๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้ เช่น การปลูกผักกางมุ้งปลอดสารพิษ โรงเพาะเห็ด การเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ การปลูกผักไร้ดิน (ผักไฮโดรโปนิกส์) การเลี้ยงปลาในวงบ่อ และฐานการเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการดำเนินงานอาหารกลางวัน และงานเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ซึ่งการจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ที่บูรณาการกับการเรียนการสอน ทำให้มีผลผลิตทางการเกษตรหมุนเวียนในการดำเนินงานอาหารกลางวันตลอดปี ตลอดจนฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพต่อไป การสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินงานอาหารกลางวัน โรงเรียนมีโครงการ นวัตกรรม และวิธีการปฏิบัติในการดำเนินงานอาหารกลางวันนักเรียน มีความรู้ ทักษะในการนำเสนอผลงานของนักเรียน และการนำเสนอในรูปแบบโครงการ และกิจกรรม ดังนี้ โครงการตลาดนัด โครงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของผลผลิตทางการเกษตรของโรงเรียน ชุมชน เพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตร และนอกจากนี้ยังมีการสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการบริโภคอาหารที่มีคุณค่าให้กับ นักเรียนผู้ปกครอง เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

3. มาตรฐานด้านการดำเนินงานอาหาร

โรงเรียนจัดทำข้อมูลสารสนเทศภาวะโภชนาการของนักเรียนรายบุคคลทุกคน เช่น การชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง ของนักเรียน อย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง มีการแปลผลภาวะโภชนาการของนักเรียน โดยใช้โปรแกรมของสถาบันวิจัยโภชนาการมหาวิทยาลัยมหิดล แล้วโรงเรียนจัดทำรายงานผลการดำเนินโครงการเฝ้าระวังภาวะทุพโภชนาการในโรงเรียน ปีการศึกษาและ 1 ครั้ง เพื่อแก้ไขปัญหาเด็กที่มีภาวะทุพโภชนาการ ตลอดจนนำข้อมูลสารสนเทศไปวางแผนการดำเนินการและวิธีการแก้ไขปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม การนำโปรแกรมการจัดอาหารกลางวัน Thai school lunch ให้กับนักเรียน โรงเรียนประชุมวางแผน กำหนดนโยบายของการจัดอาหารกลางวันให้กับนักเรียน โดยเน้นคุณภาพตามหลักโภชนาการที่เหมาะสมกับวัยนักเรียน มีความเพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน โดยมีการจัดทำแบบสอบถามความต้องการในการรับประทานอาหารของนักเรียน นำผลที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามมาประชุมวางแผนในการจัดทำรายการอาหาร ผ่านโปรแกรม Thai school lunch จัดทำเมนูอาหาร และมีการหมุนเวียนตรวจสอบรายการอาหารและวัตถุดิบการประกอบอาหารจากโปรแกรม Thai school lunch ให้เหมาะสมกับช่วงวัยและอายุ มีการสรุปรายงานโภชนาการประจำสัปดาห์ และมีข้อเสนอแนะในแต่ละสัปดาห์ อย่างหลากหลาย ตลอดจนมีป้ายนิเทศประชาสัมพันธ์รายการอาหารให้นักเรียนและผู้ปกครอง หรือบุคคลภายนอกได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ การจัดสภาพแวดล้อมระบบสุขาภิบาลอาหารในการให้บริการนักเรียน โรงเรียนจัด

สถานที่รับประทานอาหาร และบริเวณโดยทั่วไปให้สะอาดเป็นระเบียบ บริเวณเตรียมการปรุงอาหารด้วยวัสดุที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ภาชนะในการรับประทานอาหารเป็นภาชนะสแตนเลส มีที่เก็บภาชนะที่โปร่งสะอาด และสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร มีถังขยะที่ไม่รั่วซึมมีฝาปิด มีท่อหรือรางระบายน้ำที่มีคุณภาพไม่แตกร้าว ระบายออกจากห้องครัว มีการบำบัดน้ำดี น้ำเสีย และมีบ่อดักไขมัน นอกจากนี้โรงเรียนยังได้ทำแบบสังเกตการจัดสภาพแวดล้อมระบบสุขาภิบาล การบริการอาหารกลางวันแก่นักเรียนภาคเรียนละ 2 ครั้ง เพื่อสังเกตความเหมาะสมของสถานที่ประกอบอาหารว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ และยังมีการบันทึกการดูแลรักษาความสะอาดบริเวณโรงอาหาร มีเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลมาตรวจสอบคุณภาพน้ำดื่ม อาหาร และให้ความรู้เกี่ยวกับระบบสุขาภิบาลแก่ ผู้ปรุงอาหาร นักเรียน และผู้ปกครองเป็นประจำทุกเดือน ผู้ปรุงอาหารจะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี ไม่เป็นโรคติดต่อ ไม่เป็นโรคผิวหนัง ต้องมีหลักฐานการตรวจสุขภาพในปีนั้นให้ตรวจสอบได้ การจัดบริการอาหารกลางวันและน้ำดื่มให้นักเรียนอย่างทั่วถึง เพียงพอ และมีคุณภาพ โรงเรียนจัดอาหารกลางวันให้กับนักเรียนตามโปรแกรม Thai school lunch อย่างทั่วถึงครบถ้วน ตามหลักโภชนาการที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าครบ 5 หมู่ และนอกจากนี้ยังมีจัดบริการน้ำดื่มที่สะอาดให้นักเรียน นักเรียนมีแก้วน้ำสแตนเลส ส่วนตัวที่ใช้ในการดื่มน้ำ และนอกจากนี้โรงเรียนยังได้มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำดื่มจากเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล

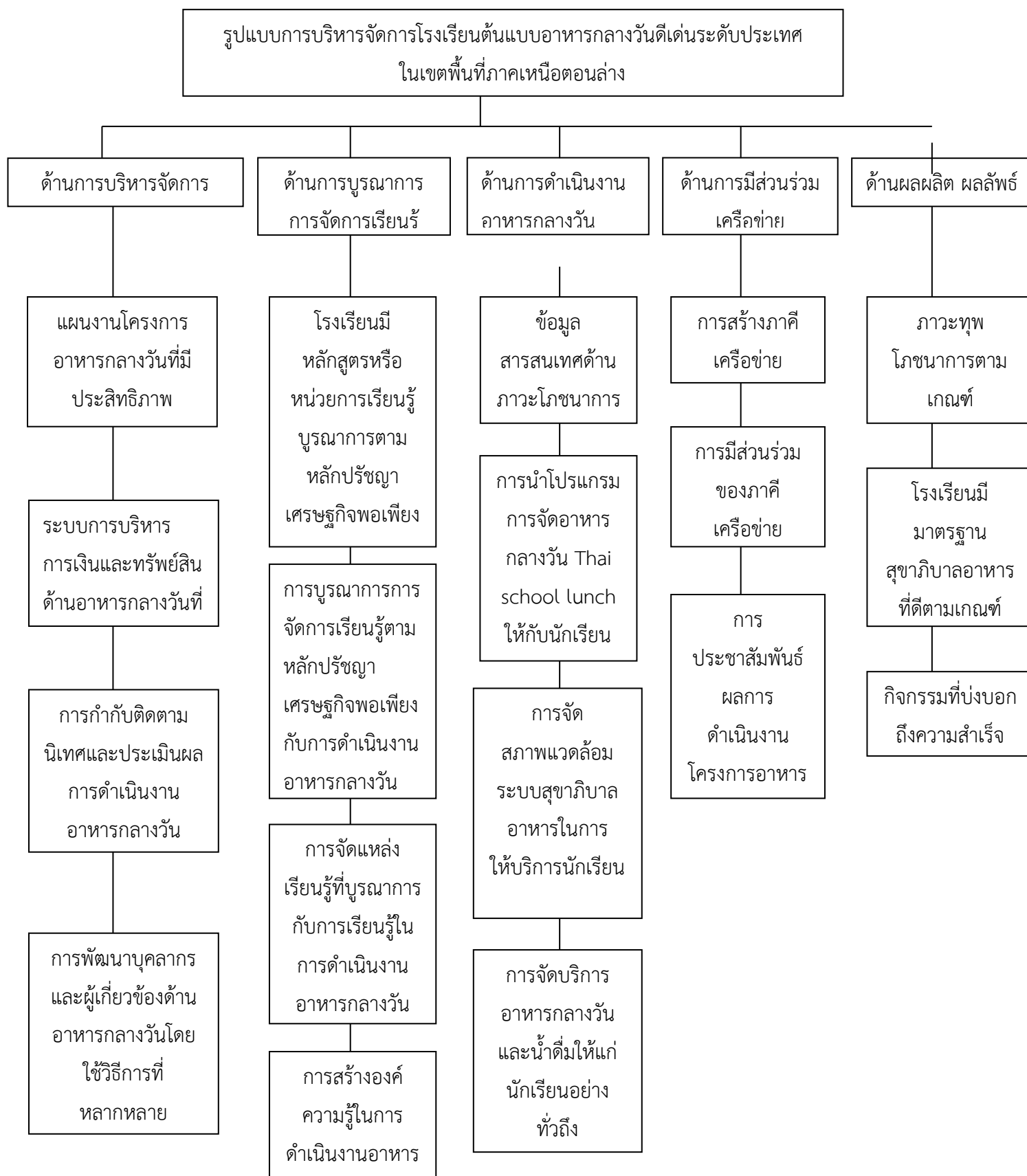
4. มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วมเครือข่าย

โรงเรียนเปิดให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ และเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน โดยการทำบันทึกข้อตกลง MOU กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วม และชุมชนร่วมกันสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน โครงการส่งเสริมผลผลิตเพื่อให้นักเรียนในโรงเรียน และโครงการพัฒนาระบบสุขาภิบาลโครงการเหล่านี้ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานประมงโรงงานน้ำตาล กองทุนเงินล้านหมู่บ้าน ชมรมศิษย์เก่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ราษฎรชาวบ้านและชุมชนสถานีวิทย์กระจายเสียงแห่งประเทศไทย และบริษัทห้างร้านต่างๆ รวมไปถึงตัวแทนผู้ปกครอง วัด เป็นต้น การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย โรงเรียนระดมความคิดเห็นจากหน่วยงานและชุมชนเพื่อ ประชุมวางแผน มอบนโยบาย กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ราษฎรชาวบ้าน วิทยากรในท้องถิ่น มาให้ความรู้ในการดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตร การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์อื่นๆ เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน ทางโรงเรียนสร้างภาคีเครือข่ายกับหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน เพื่อร่วมพัฒนาสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน มีการระดมทรัพยากร คน งาน เงิน วัสดุอุปกรณ์จากหน่วยงานอื่นๆทั้งภาครัฐ และเอกชน นอกจากนี้ยังขอสนับสนุนเงินงบประมาณค่าอาหารกลางวันจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานประมงอำเภอ และบริษัทห้างร้านต่างๆ ในพื้นที่ เมื่อมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม ซึ่งดำเนินงานในรูปแบบที่หลากหลาย โดยเฉพาะสื่อ

สังคม OnLine เช่น โรงเรียนมีธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมาอบเงินทุนอาหารกลางวัน กิจกรรมตลาดนัดประจำเดือน เพื่อจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น เมื่อดำเนินกิจกรรมดังกล่าวเสร็จสิ้น โรงเรียนจะประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทาง คือ Line Application, แผ่นพับกิจกรรม, facebook, การประชาสัมพันธ์หน้าเสาธง, การแจ้งในที่ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น

5. มาตรฐานด้านผลผลิตผลลัพธ์

โรงเรียนมีแบบรายงานข้อมูลภาวะทุพโภชนาการ ตามแบบบันทึกสุขภาพนักเรียน บัตรบันทึกสุขภาพประจำตัวนักเรียน มีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมของสถาบันโภชนาการมหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อแปลผลและตรวจสอบภาวะโภชนาการของนักเรียน และมีการประเมินภาวะทุพโภชนาการนักเรียน อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้งเพื่อแก้ไขปัญหาภาวะทุพโภชนาการอย่างต่อเนื่อง โดยจัดประชุมผู้ปกครองให้ความรู้เรื่องภาวะทุพโภชนาการ ให้คำปรึกษาและมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนจัดสถานที่ปรุงอาหาร และบริเวณรับประทานอาหารสะอาดเป็นระเบียบ วัสดุในการประกอบอาหารมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ภาชนะในการรับประทานอาหารเป็นภาชนะสแตนเลส มีที่เก็บภาชนะที่โปร่งสะอาดและสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร มีถังขยะที่ไม่รั่วซึมมีฝาปิด มีท่อหรือรางระบายน้ำที่มีคุณภาพไม่แตกรั่ว ระบายออกจากห้องครัวมีการบำบัดน้ำดี น้ำเสีย และมีบ่อดักไขมัน นอกจากนี้โรงเรียนยังได้ทำแบบสังเกตการจัดสภาพแวดล้อมระบบสุขาภิบาล การบริการอาหารกลางวันแก่นักเรียนภาคเรียนละ 2 ครั้ง เพื่อสังเกตความเหมาะสมของสถานที่ประกอบอาหารว่ามีความเหมาะสมกับสถานที่รับประทานอาหาร และยังมีการบันทึกการดูแลรักษาความสะอาดบริเวณโรงอาหาร มีเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลมาตรวจสอบคุณภาพน้ำดื่ม อาหาร และให้ความรู้เกี่ยวกับระบบสุขาภิบาลแก่ ผู้ปรุงอาหาร นักเรียน และผู้ปกครองเป็นประจำทุกเดือน ผู้ปรุงอาหารจะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี ไม่เป็นโรคติดต่อ ไม่เป็นโรคผิวหนังและมีหลักฐานการตรวจสุขภาพประจำปีให้โรงเรียนตรวจสอบ กิจกรรมที่บ่งบอกถึงความสำเร็จในการจัดกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน คือความพึงพอใจในด้านอาหารกลางวันที่ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ และเอกชนนักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลภายนอก รวมไปถึงนักเรียนมีระเบียบ วินัยการ แต่งกาย ความสะอาดความรับผิดชอบ มีกิจกรรมส่งเสริมทักษะต่างๆ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ นักเรียนมีสุขภาพร่างกายที่ดีมีสุขภาพอนามัยที่ดี การเลือกรับประทานอาหาร และการเป็นตัวแทนของโรงเรียนในการแข่งขันทักษะวิชาการ กีฬา ในระดับต่างๆ ซึ่งถือเป็นความสำเร็จจากที่นักเรียนมีสุขภาพร่างกายที่ดี ได้รับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์ และได้รับการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

แผนภาพที่ 2 แผนผังมโนทัศน์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยการถอดบทเรียนความสำเร็จรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปราย ดังนี้

1. มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ พบว่า โรงเรียนมีแผนปฏิบัติการประจำปี แผนการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันที่มีประสิทธิภาพ ที่ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการสถานศึกษา และคณะกรรมการภายในโรงเรียน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน และกิจกรรมต่างๆ ภายในโครงการอาหารกลางวันอย่างชัดเจน มีระบบการเงินและสินทรัพย์ ที่สามารถตรวจสอบได้ จากเอกสารการเบิก จ่ายเงิน ตามระเบียบการเงินของโรงเรียน และพัสดุ หลักฐานเอกสารการเงิน การออกใบเสร็จ และใบสำคัญรับเงินทุกครั้ง ในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันและกิจกรรมในโครงการอาหารกลางวัน เมื่อสิ้นปีการศึกษา มีการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการโครงการอาหารกลางวัน ทั้งนี้เป็นเพราะ การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันทุกโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้โรงเรียน จัดอาหารกลางวันที่มีคุณภาพมีคุณค่าตามหลักโภชนาการที่ดี และเพื่อให้การดำเนินงานอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น จึงได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันให้นักเรียน ที่มีประสิทธิภาพให้ มีการนิเทศ กำกับติดตาม และรายงานผลการดำเนินงาน ตลอดจนเมื่อมีผลการดำเนินงานที่สำเร็จ ให้มีการถอดประสบการณ์ และยกย่องชมเชย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559 : 14) สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ ไตรหัตถทรัพย์ (2561 : 45) ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7 พบว่า แนวทางการปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 7 มี 5 ด้านคือ 1. ด้านนโยบายการส่งเสริมอาหารและโภชนาการ พบว่า การจัดอาหารระหว่างมื้อควรเน้นให้มีสารอาหารครบ 5 หมู่ และมีประโยชน์โดยเน้นให้ถูกหลักโภชนาการ 2. ด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ พบว่า โรงเรียนควรจัดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงานอาหารกลางวันของโรงเรียน ซึ่งในแต่ละฝ่ายจะมีหน้าที่ดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมาย 3. ด้านการดำเนินงาน พบว่า โรงเรียนควรจัดทำแนวทางการตรวจสอบการปนเปื้อนของสารเคมี และจุลินทรีย์ในอาหาร โดยให้คณะกรรมการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ให้ความรู้แม่ครัว และผู้ที่เกี่ยวข้อง 4. ด้านการส่งเสริมความรู้ด้านอาหารและโภชนาการ พบว่า ควรมีการวางแผนทาง นโยบายในการฝึกประสบการณ์ ในการนำอาหารและโภชนาการให้นักเรียนเพื่อให้เกิดความรู้ และ 5. ด้านการติดตามและประเมินผลการดำเนินการ พบว่า โรงเรียนควรจัดทำมาตรฐานโครงการอาหารกลางวันจัดให้มีการประเมินปัญหาและอุปสรรคพร้อมนำมาแก้ไขเพื่อให้การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันเกิดประสิทธิภาพ

2. มาตรฐานด้านบูรณาการการจัดการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แผนการจัดการเรียนการสอน โดยกำหนดให้มีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เป็นเพราะวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน กำหนดให้ทุกโรงเรียนมีการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงกับกิจกรรมจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน ให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ ถูกสุขลักษณะ มีสุขนิสัยและมารยาทในการรับประทานอาหารที่ถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียน ได้เรียนรู้กระบวนการดำเนินงานอาหารกลางวันเพื่อสุขภาพที่ดีต่อตนเอง ตลอดจนได้สร้างแหล่งเรียนรู้ต่างๆ การนำวัตถุดิบ ผลผลิตทางการเกษตร ที่มีคุณค่าปลอดภัยจากสารเคมีตกค้าง เข้าสู่โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนผ่านระบบสหกรณ์ เพื่อให้โครงการอาหารกลางวันมีประสิทธิภาพมากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559 : 11) สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐยา ศรีวงษ์ (2557 : 29) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนบ้านโคกสูง อำเภออุซัน จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผลการพัฒนาโครงการอาหารกลางวัน ผู้เข้าร่วมมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการ มีการวางแผนการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ และเมื่อดำเนินการตามแผนเสร็จ มีการประเมินโครงการว่าได้ผลเป็นอย่างไร สุดท้ายคือการรายงานผลการดำเนินงาน นอกจากการดำเนินงานที่เป็นระบบแบบแผนแล้ว ยังได้ใช้กระบวนการเรียนการสอนมาประยุกต์ ปรับใช้ในแผนการดำเนินงาน เพื่อการเพิ่มผลผลิต วัตถุดิบ และวัตถุดิบที่ถูกนำมาใช้ในประกอบอาหารต้องสะอาด มีคุณภาพ ปลอดภัย มีจำนวนเพียงพอต่อการประกอบอาหาร โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนวิชาเกษตรมาใช้ในการเพิ่มผลผลิต นำนักเรียนปลูกผักสวนครัวตามฤดูกาล เพื่อใช้ในการประกอบอาหารกลางวัน ทำให้นักเรียนรู้สึกภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานในความรับผิดชอบของตนเอง และสนใจสอบถามการทำงานด้วยความสนใจ ปลูกผักแล้วนำมารับประทานเอง ส่งผลให้รับประทานอาหารได้มากขึ้น เกิดทัศนคติที่ดีในการรับประทานอาหาร และสามารถเลือกปลูกผักที่ต้องการรับประทานได้

3. มาตรฐานด้านการดำเนินงานอาหารกลางวัน พบว่า โรงเรียนมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนทุกคน ด้านน้ำหนัก-ส่วนสูง มีตารางกราฟแสดงผลการเจริญเติบโตของนักเรียนแต่ละช่วงวัย และข้อมูลภาวะโภชนาการต่างๆ ของนักเรียนทุกคน มีการสอบถามความต้องการในการรับประทานอาหารกลางวันของนักเรียนทุกคน เพื่อนำมาจัดสำหรับอาหารในโปรแกรม Thai School Lunch เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และเหมาะสม เพียงพอ กับความต้องการของร่างกาย มีการสถานที่ปรุง และรับประทานอาหาร เช่น การจัดโต๊ะ เก้าอี้ ภายในโรงอาหารให้มีความสะอาด เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน เป็นระเบียบ มีอากาศที่ถ่ายเทได้สะดวก ไม่แออัด มีน้ำดื่มที่สะอาดตามหลักสุขาภิบาล ได้รับมาตรฐานผ่านการตรวจสอบคุณภาพน้ำดื่มบริการให้กับนักเรียนทุกคนอย่างเพียงพอ ทั้งนี้เป็นเพราะการบริการอาหารกลางวัน

นั้นเป็นหน้าที่ที่สำคัญของสถานศึกษา ที่ต้องรับผิดชอบดูแลให้ทั่วถึง เนื่องจากมีความจำเป็นที่นักเรียนทุกคนต้องบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ และพอเพียงต่อความต้องการของร่างกาย เนื่องด้วยนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยที่ร่างกายกำลังเจริญเติบโต จึงต้องการรับประทานอาหารที่มีสารอาหารครบถ้วน เพียงพอตามหลักโภชนาการ โดยทางโรงเรียนเป็นผู้จัดและผู้ให้บริการในด้านต่างๆ เช่น การจัดเตรียมวัตถุดิบในการประกอบอาหาร รายการอาหารตามความต้องการของนักเรียน การจัดสถานที่วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดให้บริการอาหารกลางวันแก่นักเรียน โดยการทำนุบำรุงอาหารกลางวันต้องคำนึงถึงด้านสถานที่ และสภาพแวดล้อมที่จำเป็น ความสะอาดที่นักเรียนต้องการ ด้านอุปกรณ์รับประทานอาหาร โดยเฉพาะความสะอาดของอุปกรณ์เป็นเรื่องสำคัญมากที่ต้องคำนึง ด้านอาหารเป็นสิ่งสำคัญที่จะดึงดูดให้นักเรียนต้องการรับประทานอาหาร และการให้บริการที่มีวิธีการดำเนินงานอาหารกลางวันให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญ์กร กุลจรัสรัตน์ (2561 : 95) ที่ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักเรียนต่องานบริการอาหารกลางวันของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศคลองหลวง พบว่า ความพึงพอใจต่องานบริการอาหารกลางวันในระดับดีมากทุกด้าน ตามลำดับ ดังนี้ ด้านการบริการของพนักงาน ด้านภาชนะอุปกรณ์ ด้านอาหาร และด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม

4. มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วมเครือข่าย พบว่า โรงเรียนได้รับความร่วมมือ และสนับสนุนจากภายนอก มีการบันทึกข้อตกลงร่วมกัน เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน องค์การทั้งภาครัฐและเอกชน บริษัทห้างร้าน เป็นต้น เพื่อร่วมมือกันในการดำเนินโครงการอาหารกลางวันให้ประสบความสำเร็จ โดยภาคีเครือข่ายดังกล่าวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในลักษณะต่างๆเช่น เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นและประชาชนชาวบ้าน มาให้ความรู้เรื่องการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ศิษย์เก่า องค์การทั้งภาครัฐและเอกชน บริษัทห้างร้าน ช่วยระดมเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน และมีการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบวิธีในการดำเนินการ เช่นการประชุมผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา แพบปะ สื่อโซเชียลมีเดีย การจัดนิทรรศการ ป้ายนิเทศ เป็นต้น ทั้งนี้ เป็นเพราะภาคีเครือข่ายความร่วมมือ หรือการมีส่วนร่วมมีส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินโครงการอาหารกลางวันประสบความสำเร็จ บรรลุตามวัตถุประสงค์ และมีความยั่งยืน ประเด็นหลักในการสร้างภาคีเครือข่าย เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาด้านการจัดอาหารกลางวันให้มีประสิทธิภาพสามารถให้บริการนักเรียนได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอจากเครือข่ายความร่วมมือ ทำให้เกิดความยั่งยืนของโครงการประกอบด้วย 2 ส่วน คือ เครือข่ายความร่วมมือภายในโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และนักการภารโรง ตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนชาวบ้าน ส่วนภาคีเครือข่ายความร่วมมือภายนอกโรงเรียน ประกอบด้วย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ภาครัฐและเอกชนอื่นๆ ที่ร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงาน ซึ่งแต่ละคน หรือแต่ละภาคส่วนมีบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนในการให้ความร่วมมือ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559 : 16-17) สอดคล้องกับงานวิจัย

ของเสมอ สร้อยคำ (2560 : 78) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการอาหารกลางวันเพื่อความยั่งยืนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปธรรมการบริหารโครงการอาหารกลางวันที่พัฒนาขึ้น มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 1.บุคคลได้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน 2. การบริหารโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ เครือข่ายงานและวัตถุประสงค์ การดำเนินงานด้านกระบวนการประกอบด้วย 4 ขั้นตอนได้แก่ 1. การวางแผน 2. การจัดองค์การ 3. การลงมือปฏิบัติและ 4. การมีส่วนร่วมและด้านผลผลิตประกอบด้วย 1. โอกาสการเข้าถึงการเข้ารับบริการโครงการอาหารกลางวัน 2. ภาวะโภชนาการของนักเรียน 3. ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการเรียนด้านสภาพแวดล้อม

5. มาตรฐานผลผลิตผลลัพธ์ พบว่า โรงเรียนมีการจัดทำบันทึกข้อมูลสุขภาพประจำตัวนักเรียน (แบบ สศ.3) และนำข้อมูลวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมของสถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อแปลผลภาวะโภชนาการของนักเรียน อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง หากพบปัญหาทุพโภชนาการจะแก้ไขปัญหาโดยเร่งด่วน และจัดทำรายงานผลภาวะโภชนาการของนักเรียน โรงเรียนมีการจัดสถานที่รับประทานอาหาร บริเวณการจัดเตรียมอาหาร มีภาชนะสำหรับใส่อาหาร มีการกำจัดขยะและสิ่งโสโครกที่ผ่านการตรวจสอบมาตรฐานสุขาภิบาล ส่งผลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายพึงพอใจ และยอมรับ นักเรียนมีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง และได้รับอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ทั้งนี้ เป็นเพราะความสำเร็จของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ส่งผลให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่ยังพออย่างมีคุณภาพ ตามหลักโภชนาการ มีภาวะทุพโภชนาการลดลง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น มีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร พร้อมนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง และมีการบริหารจัดการโครงการอาหารกลางวันอย่างเป็นระบบ และยั่งยืน ซึ่งจะพบว่าความสำเร็จดังกล่าว เกิดจากโรงเรียนมีกระบวนการบริหารการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันสู่การปฏิบัติที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ทราบความก้าวหน้าและความสำเร็จทำให้โครงการอาหารกลางวัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559 : 23-29) สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณภา กาโยงแว่น (2557 : 71) ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนบ้านเมืองคลองอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผลการประเมินการดำเนินโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนบ้านเมืองคลอง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งด้านสภาพแวดล้อม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า วัตถุประสงค์ของโครงการอาหารกลางวัน เพื่อให้เด็กนักเรียนได้มีอาหารกลางวันรับประทาน ทุกคน ทุกวัน เพื่อมุ่งพัฒนาสุขนิสัย และมารยาทในการรับประทานอาหารของนักเรียน และการจัดโครงการอาหารกลางวันสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน และผู้ปกครอง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า มีการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันต่อเนื่อง และเหมาะสมตลอดปีการศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมากด้านกระบวนการดำเนินการ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า

การกำหนดระยะเวลารับประทานอาหาร ป.1 ถึง ป. 6 เวลา 11.40 น. มีความเหมาะสมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และด้านผลผลิต พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า การจัดโครงการอาหารกลางวันช่วยลดภาระด้านการเงิน ให้กับ พ่อ แม่ และผู้ปกครองของนักเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1.1 ควรศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเพื่อนำแนวทางไปปฏิบัติ และพัฒนาไปสู่โรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 โรงเรียนอื่นๆ ควรนำผลการวิจัย บทสรุป และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายและกำหนดแผนการปฏิบัติงานการบริหารจัดการโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนตามบริบทและงบประมาณของโรงเรียนเพื่อนำไปสู่ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศ

3. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวันดีเด่นระดับประเทศ โรงเรียนจะต้องมีรูปแบบการบริหารจัดการผ่านเกณฑ์การประเมินโรงเรียนต้นแบบอาหารกลางวัน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 5 มาตรฐาน ได้แก่ 1. มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ 2. มาตรฐานด้านการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ 3. มาตรฐานด้านการดำเนินงานอาหาร 4. มาตรฐานด้านการมีส่วนร่วมเครือข่าย 5. มาตรฐานด้านผลผลิตผลลัพธ์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *แนวทางการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- กัญญ์ณัฐ กุลจรัสรัตน์. (2561). *ความพึงพอใจของนักเรียนต่อบริการอาหารกลางวันของโรงเรียนสารสาสน์วิเทศคลองหลวง*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *คู่มือการดำเนินงานกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว

- ณัฐยา ศรีวงศ์. (2557). *การพัฒนาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันโรงเรียนบ้านโคกสูง อำเภอชุมขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). ผลการประเมินเชิงประจักษ์โรงเรียนต้นแบบอาหารระดับประเทศ ประจำปี 2562 ของกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2563. แหล่งที่มา: <https://www.kroobannok.com/87344>.
- ปาริชาติ ไตรหัตถทรัพย์. (2561). *การศึกษาสภาพและแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราชเขต 7*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- วรรณภา กาโย่งแว่น. (2557). *การประเมินโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนบ้านเมืองคลองอำเภอยะรัง จังหวัดยะลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสมอ สร้อยคำ. (2560). *การพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการอาหารกลางวันเพื่อความยั่งยืนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.